

ТАҚРИЗИ

роҳбари илмӣ ба таҳқиқи диссертатсионии докторанти фалсафа (PhD) Рустамзода Садам Рустам дар мавзуи «Ҳифзи ҳуқуқи ҷиноятӣ озодии ҷинсӣ мутобиқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон», ки барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯи ихтисоси 6D030301-Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ пешниҳод шудааст.

Мубрамии мавзуи таҳқиқоти диссертатсионӣ ба ҳифзи ҳуқуқӣ-ҷиноятӣ озодии ҷинсӣ бахшида шудааст, бо маҷмӯи омилҳои иҷтимоӣ, ҳуқуқӣ ва сиёсӣ асоснок мешавад. Ин омилҳо дар тағйироти охиринаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон инъикос ёфтаанд. Пеш аз ҳама, ислоҳот, ки ҷавобгариро барои содир намудани ҳаракатҳои бадахлоқона нисбат ба ноболиғон пурзӯр менамояд (тағйирот аз ҷониби Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон 13 ноябри соли 2023 ба имзо расидааст), посухи мустақими давлат ба таҳдидҳои ҷорӣ зӯрварии ҷинсӣ ба шумор меравад. Ин тадбир аз дарки зарурати тақвияти таъсиррасонии ҳуқуқӣ-ҷиноятӣ аз ҷониби мақомоти ҳокимият шаҳодат медиҳад ва аҳамияти таҳлили илмии самаранокии меъёрҳои амалкунанда, мутобиқати низомии онҳо ва амалияи ҳуқуқтатбиқро махсусан муҳим мекунад.

Ворид намудани қисми 3 ба моддаи 142 Кодекси ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгарии пурзуртари ҷиноятиро барои ҳаракати бадахлоқона нисбат ба шахси баръало ба синни чордаҳсолагӣ нарасида ё нисбати ҳеши наздик содиршуда муқаррар мекунад. Ин тағйирот кӯшиши қонунгузор барои ҷудо намудани ҷавобгарӣ вобаста ба хусусият ва дараҷаи ба ҷамъият хавфнокии кирдорро нишон медиҳад. Бо вучуди ин, тағйироти мазкур ниёз ба таҳлили амиқи назариявӣ дар ҷорҷӯби тамоми низоми таркибҳои ҷиноятҳои зидди дахлнопазирии ҷинсӣ дорад.

Ҳамчунин, мавҷудияти моддаҳои бо таркибҳои муҷовир, аз ҷумла м.м. 138, 139, 140 ва 141 КҶ ҚТ, ки ҷавобгариро барои таҷовузҳои ҷинсӣ пешбинӣ мекунанд, масъалаи мутобиқати дохилии манъкуниҳои ҳуқуқӣ-ҷиноятӣ, ҷудосозии таркибҳои ҷиноят ва эҳтимоли ба вучуд омадани рақобатро ба миён мегузорад, ки барои амалияи ҳуқуқтатбиқ аҳамияти аввалиндараҷа дорад.

Мураккабии ошкор ва тафтиш намудани ҷиноятҳои ин гурӯҳ, ки омори расмӣ низ ба он ишора мекунад, зарурати тақмили механизмҳои ҳуқуқиро бештар менамояд. Сатҳи пасти бақайдгирии ҳолатҳои мазкур, ки бо тафовут байни меъёрҳои расмӣ қонун ва воқеияти иҷтимоӣ алоқаманд аст, нишон медиҳад, ки аз ҳуқуқи ҷиноятӣ на танҳо муносибати ҷазодиханда, балки равиши иҷтимоӣ-мутобиқсозандаро талаб мешавад. Ин равиш аз илми ҳуқуқшиносӣ

чустучӯи тавозун байни ҳифзи самараноки манфиатҳои ҷабрдидагон, ба назар гирифтани хусусиятҳои криминогенӣ ва заминаи иҷтимоӣ-фарҳангиро тақозо мекунад. Бинобар ин, мавзӯи диссертатсияи докторанти фалсафа (PhD) Рустамзода Садам Рустам дар мавзӯи «Ҳифзи ҳуқуқии ҷиноятии озодии ҷинсӣ мутобиқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон» воқеан муҳим буда, таҳқиқоти саривақтӣ, мубрам ба ҳисоб меравад.

Рустамзода Садам Рустам соли 2015 ба факултети ҳуқуқшиносии ДМТ ба ихтисоси ҳуқуқшиносии умумӣ дохил шуда, онро соли 2019 хатм намудааст. Инчунин, соли 2019 ба зинаи таҳсилоти магистратура ба факултети ҳуқуқшиносии ДМТ дохил шуда, онро низ соли 2021 бо ихтисоси ҳуқуқшинос хатм намудааст.

Номбурда аз соли 2022 то соли 2023 дар вазифаи ҳуқуқшинос дар нозироти «Идоракуни ва хизматрасонии фонди манзил»- и ноҳияи Фирдавсӣ ва аз соли 2023 дар вазифаи мутахассис ҳамохангсоз, ҳуқуқшинос ва кадр дар филиали Иттифоқи Ҷавонони Тоҷикистон дар шаҳри Душанбе ва аз соли 2024 то инҷониб дар мансаби мутахассиси пешбари шуъбаи кадрҳои дастгоҳи Раиси шаҳри Душанбе фаъолият намуда истодааст.

Кори диссертатсионии Рустамзода Садам Рустам аз муқаддима, 3 боб ҳашт зербоб, хулоса ва рӯйхати адабиётҳои истифодашуда иборат мебошад.

Дар муқаддима мубрамии мавзӯи таҳқиқи диссертатсионӣ асоснок карда шуда, дараҷаи омӯзиши масъалаи илмӣ арзёбӣ гардида, объект ва мавзӯи таҳқиқ, ҳадаф ва вазифаҳои он, асосҳои назарявӣ ва методологӣ, наwgониҳои илмӣ, аҳамияти назарӣ ва амалӣ муайян карда шудааст.

Боби аввали диссертатсия «Таърихи ташаккул ва таҳқиқи муқоисавии ҳифзи ҳуқуқии ҷиноятии озодии ҷинсӣ: мафҳум, ҷанбаҳои таърихӣ ва муқоисавӣ-ҳуқуқӣ» аз се параграф иборат мебошад.

Таърихи ташаккул ва таҳқиқи муқоисавии ҳифзи ҳуқуқии ҷиноятии озодии ҷинсӣ яке аз самтҳои муҳими илми ҳуқуқи ҷиноятӣ ба ҳисоб меравад. Ин масъала ба омӯзиши рушди меъёрҳои ҳуқуқӣ, ки озодии ҷинсии инсонро аз таҷовуз ва дигар кирдорҳои ғайриқонунӣ муҳофизат мекунанд, равона шудааст. Дар давраҳои қадим муносибат ба ҷиноятҳои зидди озодии ҷинсӣ бештар ба анъанаҳои иҷтимоӣ ва ахлоқии ҷомеа вобаста буд. Бо рушди давлатдорӣ ва ташаккули низоми ҳуқуқӣ, меъёрҳои махсуси ҷиноятӣ барои ҳифзи озодии ҷинсии шахс тадриҷан пайдо гардиданд. Дар қонунгузориҳои муосир озодии ҷинсӣ ҳамчун яке аз ҳуқуқҳои асосии инсон эътироф карда мешавад.

Таҳқиқоти муқоисавӣ-ҳуқуқӣ имконият медиҳад, ки таҷрибаи давлатҳои гуногун дар соҳаи ҳифзи ҳуқуқии озодии ҷинсӣ омӯхта ва муқоиса карда шавад. Ин гуна таҳлил барои муайян кардани бартарӣ ва камбудии қонунгузориҳои

миллӣ аҳамияти муҳим дорад. Дар бисёр кишварҳо меъёрҳои ҷиноятӣ нисбат ба ҷиноятҳои зидди озодии ҷинсӣ бо назардошти стандартҳои байналмилалӣ такмил дода шудаанд. Ҳамзамон, таҳқиқоти илмӣ нишон медиҳанд, ки ҳифзи самараноки озодии ҷинсӣ на танҳо ба қонун, балки ба амалияи татбиқи он низ вобаста мебошад. Аз ин рӯ, омӯзиши ҷанбаҳои таърихӣ ва муқоисавӣ-ҳуқуқии ин масъала барои такмили минбаъдаи қонунгузориҳои ҷиноятӣ аҳамияти назарраси илмӣ ва амалӣ дорад.

Дар боби дуюм «Тавсифи ҳуқуқӣ-ҷиноятии таҷовуз ба номус», ки фарогирӣ ду зербоб мебошад.

Тавсифи ҳуқуқӣ-ҷиноятии таҷовуз ба номус дар илми ҳуқуқи ҷиноятӣ мавқеи муҳим дошта, ба таҳлили аломатҳо ва таркиби ин ҷиноят равона гардидааст. Таҷовуз ба номус ҳамчун яке аз ҷиноятҳои вазнин ба озодии ҷинсӣ ва дахлнопазирии шахсият ҳисобида мешавад, зеро он ба ҳуқуқҳои асосии инсон зарари ҷиддӣ мерасонад. Қонунгузориҳои ҷиноятии давлатҳо ин кирдорро ҳамчун алоқаи ҷинсии маҷбурӣ, ки бо истифодаи зӯроварӣ, таҳдиди истифодаи зӯроварӣ ё бо истифода аз ҳолати нотавонии ҷабрдида анҷом дода мешавад, муайян менамояд. Ҳадафи асосии муқаррар намудани ҷавобгарии ҷиноятӣ барои чунин кирдор ҳифзи озодии ҷинсӣ ва таъмини амнияти шахсии шаҳрвандон мебошад.

Дар боби сеюм «Аломатҳои вазнинкунандаи таҷовуз ба номус ва фарқи он аз дигар ҷиноятҳои ҳамҷавор» муайян ва зери таҳлилу омӯзиш қарор гирифтааст. Боби мазкур аз се зербоб иборат мебошад.

Таҷовуз ба номус яке аз ҷиноятҳои вазнин ба озодии ҷинсӣ ва дахлнопазирии шахсият ба ҳисоб меравад. Қонунгузориҳои ҷиноятӣ як қатор ҳолатҳоро ҳамчун аломатҳои вазнинкунандаи ин ҷиноят пешбинӣ намудааст, ки ҳангоми мавҷуд будани онҳо ҷавобгарии ҷиноятӣ шадидтар мегардад. Ба чунин ҳолатҳо содир намудани ҷиноят аз ҷониби гурӯҳи шахсон, истифодаи зӯровариҳои хавфнок, таҳдид ба ҳаёт ё саломатии ҷабрдида ва содир намудани ҷиноят нисбати ноқилгон дохил мешаванд. Ин ҳолатҳо дараҷаи хавфнокии ҷамъиятии ҷиноятро зиёд менамоянд.

Дар баробари ин, фарқгузориҳои таҷовуз ба номус аз дигар ҷиноятҳои ҳамҷавор аҳамияти муҳим дорад. Фарқи асосии он дар он аст, ки дар таркиби таҷовуз ба номус алоқаи ҷинсии маҷбурӣ ҳамчун аломати асосӣ мавҷуд мебошад. Дар дигар ҷиноятҳои ҳамҷавор бошад, метавонанд амалҳои дорои хусусияти ҷинсӣ содир шаванд, аммо онҳо ҳатман ба алоқаи ҷинсӣ вобаста нестанд. Аз ин рӯ, муайян намудани аломатҳои дақиқи таркиби ҷиноят барои татбиқи дурусти меъёрҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ аҳамияти муҳим дорад. Дар ҳулоса ва пешниҳодҳо натиҷаҳои асосии таҳқиқи илмӣ ҷамъбастан гардидаанд. Феҳристи

адабиёт мутобиқ ба мавзуи матраҳшуда буда, истинодҳо барои тақвияти пешниҳоди илмӣ мувофиқ ба матлаб истифода шудаанд.

Нуктаҳои илмӣ ва натиҷаҳои диссертатсия илман асоснок буда, бо далелҳои муътамади назариявӣ-методӣ ва таҳлилӣ мустаҳкам карда шудаанд. Мухтавои асосии диссертатсия дар мақолаҳои илмӣ нашргардида ва баромадҳои муаллиф дар конференсияҳои сатҳи гуногун инъикос ёфтаанд.

Хулоса, диссертатсияи Рустамзода Садам Рустам дар мавзуи «Ҳифзи ҳуқуқи ҷиноятӣ озолии ҷинсӣ мутобиқи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон» ба талаботи Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267) ва Дастурамал оид ба тартиби барасмиятдарории диссертатсия ва автореферати диссертатсия (қарори Раёсати Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31 марти соли 2021, №3) ҷавобгӯ буда, ҷихати сазовор гардидан ба дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD), аз рӯйи ихтисоси 6D030301-Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ ҷазои ҷиноятӣ пешниҳод карда мешавад.

Роҳбари илмӣ: номзади илмҳои
ҳуқуқшиносии, дотсент мудири кафедраи
ҳуқуқи ҷиноятӣ ва муқовимат бо
коррупсияи факултети ҳуқуқшиносии
Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

 Раҳмонзода М.Ҷ.

Суроға: 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, н. Фирдавси кучаи Соҳили 511, хонаи 117
Тел: (+992) 880787828
E-mail: mrahmonzoda@mail.ru

Имзои Раҳмонзода М.Ҷ.-ро тасдиқ мекунам:
Сардори РК ва КМ ДМТ
«05» январ 2026 с.

Шодихонзода Э.Ш.

Суроға: Хиёбони Рудақӣ, 17, ш. Душанбе, 734025,
Ҷумҳурии Тоҷикистон,
Телефон: (+992 -37) 221-62-25; (+992 -37) 227 -15-10
Факс: (+992-37) 227-15-10
Email: info@tnu.tj